

ARAŞTIRMA MAKALESİ**Denizci Sağlığı Programının Deniz Tıbbı Açısından Önemi*****The Importance of the Seafarer Health Program for Maritime Medicine*****Ramazan AÇIKGÖZ****ÖZ**

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Sağlık Bilimleri Üniversitesi (İstanbul) Hamidiye Sağlık Hizmetleri MYO, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Denizci Sağlığı Programı'ndan mezun olan ve 2020 yılında mezun olabilecek durumda olan öğrencilerin istihdam durumlarını araştırmak, mezunların sosyo-demografik verilerini ve öğrenim faaliyetleri hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak ile ilgili kapsamlı bir incelemesinin sunulmasıdır.

Yöntem: Denizci Sağlığı Programı'ndan mezun olan 28 mezun ve mezun olabilecek durumdaki 35 öğrenci olmak üzere toplamda 66 mezun ve 2020 yılında mezun olabilecek bireylere %100 ulaşılmış ve 13 kapalı ve açık uçlu anket soruları uygulanmıştır.

Bulgular: Katılımcıların 21 Mayıs 2020-02 Haziran 2020 tarihleri arasında verdikleri yanıtlar sonucu veriler elde edilmiştir.

Sonuç: Verilerin analizi sonucu sorunların çözümünün nasıl ele alınması gerektiği ve çözümü ile ilgili öneriler dışında ileri seviyede öneri ve tavsiyeler çalışmada sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Deniz tıbbı, Denizci Sağlığı, gemiadamı, gemi.

ABSTRACT

Aim: At present, international maritime transport shipping represents 80%-90% global trade of world. Maritime shipping is a cheapest way to transport most goods and passengers. Therefore, it is preferable among other transport systems. A safe, secure, clean oceans and efficient maritime shipping which is provided by IMO in regulatory framework. This research investigates the employment status of students who graduated from the University of Health Sciences (Istanbul) Hamidiye Vocational School of Health Services, Department of Medical Services and Techniques, Program of Seafarer Health, and who are able to graduate in 2020, their sociol-demographic datas and their views on learning activities etc., submission of a comprehensive review of this issue.

Methods: A total of 66 graduates, including 28 graduates and 35 students who could graduate from the Program of Seafarer Health, and 100 percent of individuals who could graduate in 2020, and 13 closed and open-ended questionnaire questions were applied.

Results: Data were obtained as a result of the responses of the participants between 21 May 2020-02 June 2020.

Conclusion: Advanced suggestions and recommendations are presented in this paper apart from how the solution of the problems after the analysis of the data should be handled and the suggestions related to the solution.

Keywords: Maritime Medicine, Seafarer Health, Seamen, Ship

GİRİŞ

Şu anda dünyadaki global ticaretin %80-90'ı uluslararası deniz taşımacılığı ile yapılmaktadır (1). Deniz ticareti gerek taşınan büyük tonajlı yük miktarları ve mallar açısından ucuz bir taşıma modudur. Bu itibarla diğer taşıma sistemlerine göre tercih edilen bir taşıma modülüdür. İlave olarak yıllık bazda denizlerde 272 büyük yolcu gemisiyle 30 milyon yolcu ve düzenli yolcu taşımacılığı, feribot hatlarıyla da diğer yolcular belirli limanlar arasında taşınmaktadır.

IMO, denizde emniyet, denizde güvenlik ve etkili bir deniz ticaretini sağlamak için yasal düzenlemeleri yapmaktadır. Deniz yoluyla yolcu ve yük taşımacılığının bu denli yoğun olması gemilerde çalışan gemi adamlarının sağlık ve yaşam koşullarının büyük bir öneme sahiptir. Dünyada tahminen 2 milyon gemiadamı ticaret gemilerinde ve 27 milyon balıkçı da balıkçı gemilerinde balık avlamak için çalışmaktadır. Son zamanlarda Türkiye'yi de etkisi altına alan koronavirüs salgın hastalığı (Covid-19), denizlerdeki yük ve yolcu taşımacılığını kapsayan uluslararası deniz taşımacılığı ve ticari balıkçılık endüstrisinin kritik bir çalışma ortamı olduğunu ve gemiadamı mesleği ile balıkçılığın da kritik bir meslek olduğunu göstermiştir.

Küresel ekonominin can damarı olan deniz taşımacılığı ve ticari balıkçılıkta çalışanların emniyetleri ve sağlıklarının korunması ile ilgili yasal düzenlemeler IMO, ILO ve WHO tarafından çıkarılan kurullarla sağlanmaya çalışılsa da, gemiadamları ve balıkçıların sağlıkları ile ilgili önemli eksiklikler bulunmaktadır. Bunun için Türkiye'de ilk defa gemiadamı ve balıkçılar gibi denizcilerin sağlıklarının geliştirilmesi için Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde (İstanbul) Denizci Sağlığı Programı ile Deniz Tıbbı Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulmuştur.

Türkiye'de Yüksek Öğretim Sistemi içerisinde sadece Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde (İstanbul) bulunan Denizci Sağlığı Programı ve Denizci Sağlığı ile ilgili yapılmış herhangi bir çalışma olmaması nedeniyle, çalışmada mezun ve 2020 yılında mezun olabilecek öğrencilerin istihdam durumlarını araştırmak, sosyo-demografik bilgileri tespit etmek, öğrenim faaliyetleri hakkındaki görüşleri belirlemek, mesleğe ve iş hayatına bakışları hakkında ve gelirleri ile ilgili verilerle genel sorunların ortaya konulmasının yanında, diğer taraftan sorunların çözümünün nasıl ele alınması gerektiği ve çözümü ile ilgili öneriler dışında ileri seviyede öneri ve tavsiyeler çalışmada sunulmuştur.

YÖNTEM

Denizci Sağlığı programından 2019 yılında 28 öğrenci mezun olarak ilk mezunlarını vermiştir. 2020 yılında mezun olabilecek durumda 35 öğrenci bulunmaktadır. Üniversite öğrenci işleri verilerine göre geçen yıllardan da kalan mezun olamayanlarla beraber bu yıl 2. sınıfa kayıtlı öğrenci sayısı 51 kişidir. Ancak bu kişilerden bazıları programdan mezun olduktan sonraki iş

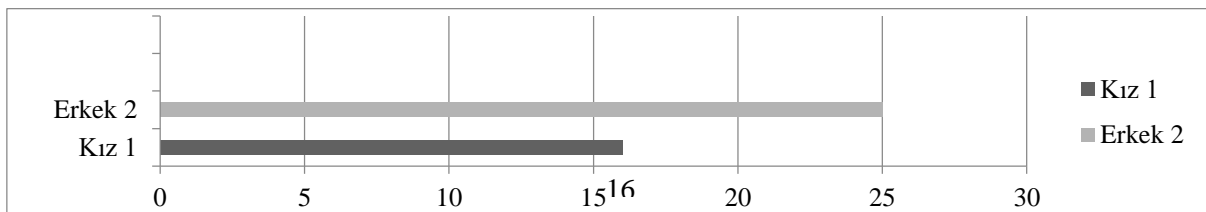
olanaklarındaki kaygıları ile aktif öğrenci olmadıkları değerlendirilmiştir. Denizci Sağlığı programından mezun olan 28 mezun ve 2020 yılında mezun olabilecek durumdaki 35 öğrenci olmak üzere tüm mezun ve 2020’de mezun olabilecek bireylere %100 ulaşılmış ve 13 kapalı ve açık uçlu anket sorularına 21 Mayıs 2020- 02 Haziran 2020 tarihleri arasında verdikleri yanıtlarla veriler elde edilmiştir. Bunun yanında sağlık lisesi çıkışlı öğrencilerden bazılarının liseden mezuniyette kazandıkları unvanları ve hakları kaybetmemek için bilerek ders bırakan öğrencilerden yani mezuniyetlerini geciktiren 3 öğrencide ankete katılmış ve toplamda 66 anket verisi analiz edilmiştir. Soruların ilk bölümü sosyo-demografik verileri oluşturmakta ve ikinci bölümü ise Denizci Sağlığı mezunu ve 2020 yılında mezun olabilecek durumda olan kişilerin programdan mezun olduktan sonra sektörde ve diğer iş imkânları, kazançları, lise mezuniyet alanları, programı tercih sebepleri, DGS ile eğitimine devam imkânları, alınan eğitimin kalitesi ve yeterliliği, programı tercih nedenleri, programla ilgili görüşlerini içeren sorulardan oluşmuştur.

Anket formu Google Formlar üzerinden DENİZCİ SAĞLIĞI PROGRAMI MEZUN ANKET FORMU ismi altında oluşturulmuş ve mezunlara ve 2020 yılında mezun olabilecek tüm öğrencilere ankete katılmaları için telefonla ve diğer iletişim araçlarıyla ulaşılmış, ankete katılımları sağlanmıştır.

BULGULAR

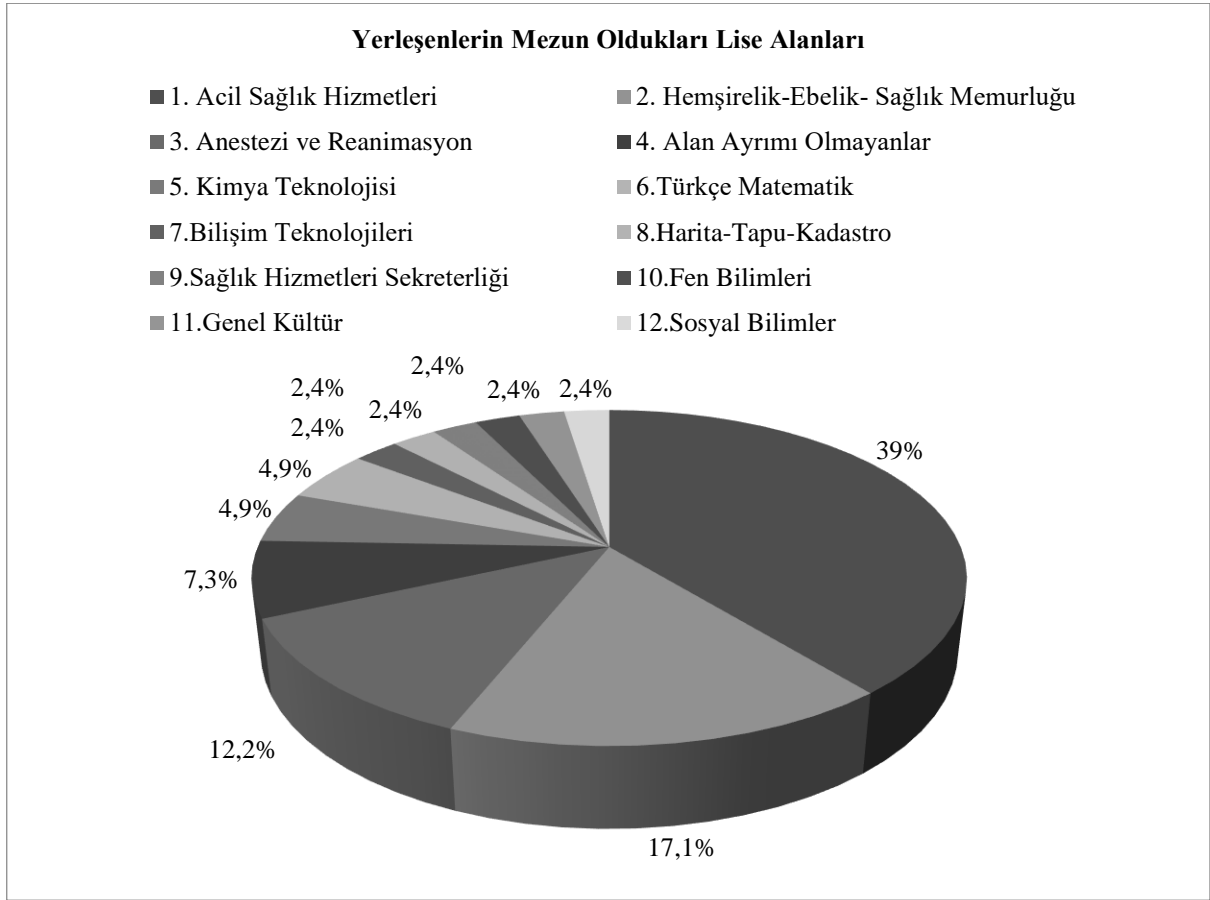
Bir devlet üniversitesi olan Sağlık Bilimleri Üniversitesi (İstanbul) Sağlık Hizmetleri MYO’da 111050294 ÖSYM Program Kodu ile Denizci Sağlığı programına 2017 yılında YGS-2 puan türüyle öğrenci alınmıştır. 2017 ÖSYS yükseköğretim girdi göstergelerine göre; 41 kişi yerleşmiştir. 36 kişi kayıt yaptırmış ve 5 yerleşen kayıt yaptırmamıştır. Ek yerleştirme ile 5 kişi de yerleşmiş ve boş kontenjan kalmamıştır (Şekil 1). Yerleşenlerin cinsiyet dağılımına baktığımızda %39 oranında kız ve %61 oranında erkek öğrenci Denizci Sağlığı programına yerleşmiştir.

Şekil 1. Cinsiyetlerine göre Denizci Sağlığı programına yerleşenlerin dağılımı-2017

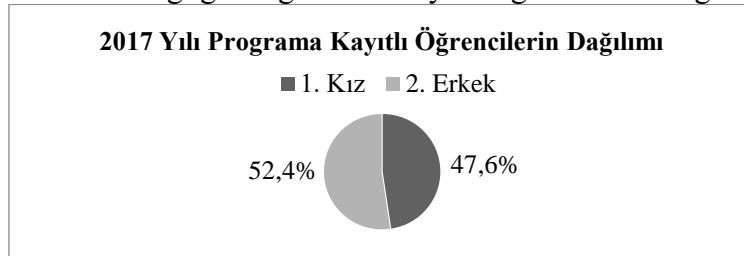
Diğer taraftan Denizci Sağlığı programı sağlık alanı olması nedeniyle mezunların mezun oldukları lise alanları açısından incelendiğinde programı tercih ederek yerleşenlerin çoğunluğunun sağlık lisesi kökenli oldukları tespit edilmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Yerleşenlerin Mezun Oldukları Lise Alanlarına Göre Dağılımı-2017

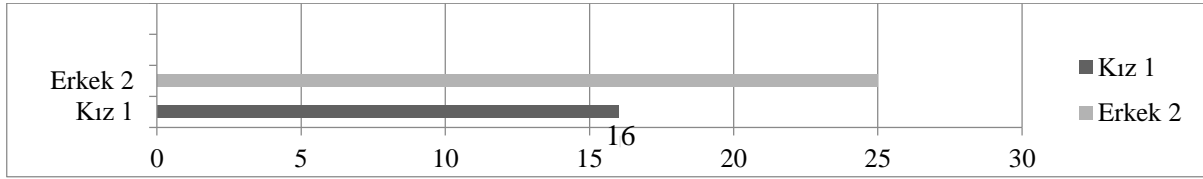

2017 yılında genel liseler grubundan 8 kişi yerleşirken, 33 kişi meslek lisesi grubundan yerleşmiş ve meslek lisesi grubundan 29 kişi sağlık temalı meslek liselerinden mezun olmuştur. 2017 yılında yerleşenlerden %70,7'si sağlık meslek liseleri sağlıkla ilgili alanlardan mezunları oluşturmaktadır. 01.11.2017 tarihli YÖKSİS verilerine göre bir Türkmenistan uyruklu yabancı öğrenci ile beraber 42 kayıtlı öğrenci, bunlardan 20'si kız, 22'si erkek öğrenci bulunmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Denizci Sağlığı Programına Kayıtlı Öğrencilerin Dağılımı-2017

2017 yılında YGS-2 puan türüyle öğrenci alan Denizci Sağlığı Programı 2018 yılında Sağlık Hizmetleri MYO olarak TYT puan türünde öğrenci almıştır. 2018 yılında da programa 41 öğrenci yerleşmiştir. 6 kişi yerleşmesine rağmen kayıt yaptırmamış, kayıt yaptırmayanların yerine ek yerleştirmede 6 kişi yerleşerek tüm kontenjan dolmuştur (Şekil 4).

Şekil 4. Cinsiyetlerine göre Denizci Sağlığı programına yerleşenlerin dağılımı-2018

2018 yılında Denizci Sağlığı programına yerleşenlerin programın sağlık alanı olması nedeniyle yerleşenlerin mezun oldukları lise alanları açısından incelendiğinde programı tercih ederek yerleşenlerin çoğunluğunun tıpkı 2017 yılında olduğu gibi sağlık lisesi kökenli oldukları tespit edilmiştir (Şekil 5). Bu durum öğrencilerin Denizci Sağlığı programını gelecek açısından önemseyerek ve sektörel açıdan gerekliliği anlaşılması nedeniyle ısrarla bölümün tercih edildiği tespit edilmiştir. Özellikle deniz kuvvetlerinin gemilerde bulunması zorunlu olan sağlık personeli ihtiyaçları da göz önüne alındığında sektörel bazda da programa ihtiyaç öğrenciler tarafından da gözlemlenerek Denizci Sağlığı programına tercihler artarak devam ettiği tespit edilmiştir.

Şekil 5. Yerleşenlerin Mezun Oldukları Lise Alanlarına Göre Dağılımı-2018

Lise Alanları	Bölüme Yerleşenlerin Sayısı	Yerleşenlerin Oranları (%)
Acil Sağlık Hizmetleri	18	%43,9
Sağlık Hizmetleri	8	%19,5
Hemşirelik-Ebelik-Sağlık Me.	6	%14,6
Anestezi ve Reanimasyon	1	%2,4
Fen Bilimleri	2	%4,9
Bilişim Teknolojileri	1	%2,4
Endüstriyel Otomasyon Tek.	1	%2,4
Sosyal Bilimler	1	%2,4
Alan Ayrımı Olmayan	3	%7,3
Toplam Yerleşen	41	%100

2018 yılında genel liseler grubundan 6 kişi yerleşirken, 35 kişi meslek lisesi grubundan yerleşmiş ve meslek lisesi grubundan bir önceki yıla göre artarak 33 kişi sağlık temalı meslek liselerinden mezun Denizci Sağlığı programına yerleşmiştir. 2018 yılında yerleşenlerden %80,5'i sağlık meslek liselerinin sağlıkla ilgili alanlardan mezunları oluşturmaktadır. 2018 yılında YÖKSİS verilerine göre 37'si kız, 46'sı erkek olmak üzere Denizci Sağlığı programında 83 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır (Şekil 6).

Şekil 6. Denizci Sağlığı Programına Kayıtlı Toplam Öğrenci Dağılımı-2018

Denizci Sağlığı Öğr. Profili	Kayıtlı Öğrenci Sayısı	% Oranı
Kız	37	%44,6
Erkek	46	%55,4
Toplam	83	%100

2 yıllık program olması nedeniyle Denizci Sağlığı'ndan 2019 yılında 28 kişi mezun olmuştur. Sağlık Bilimleri Üniversitesi (İstanbul) Sağlık Hizmetleri MYO'nun adı 2019 yılında değiştirilerek Hamidiye Sağlık Hizmetleri MYO olmuştur. 2019 yılında 111050294 ÖSYM Program Kodu ile Denizci Sağlığı programına TYT puan türüyle öğrenci alınmıştır. 2019 yılında okulun kontenjanı artırılarak 62 yapılmıştır. 2019 yılında da tüm kontenjanlar dolmuş ve 62 öğrenci yerleşmiştir. Yerleşenlerden 7'si kayıt yaptırmamış ve onların yerine 5 kişi ek yerleştirme ile programa yerleşmiştir. Yerleşenlerin cinsiyet dağılımına baktığımızda %29 oranında kız ve %71 oranında erkek öğrenci Denizci Sağlığı programına 2019 yılında yerleşmiştir (şekil 7).

şekil 7. Yerleşenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı-2019

Denizci Sağlığı(2019)	Yerleşenlerin Sayısı	% Oranları
Kız	18	%29
Erkek	44	%71
Toplam	62	%100

2019 yılında Denizci Sağlığı Programına yerleşenlerin mezun oldukları lise alanları incelendiğinde, tıpkı 2017 ve 2018 yıllarında da olduğu gibi tercih edenlerin çoğu sağlık meslek lisesi çıkışlı öğrenciler olduğu tespit edilmiştir (şekil 8). Bu verilerden sağlık meslek lisesi kökenli öğrenciler sektördeki ihtiyacı görerek ısrarla bölümü tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

şekil 8. Denizci Sağlığı Programına Yerleşenlerin Mezun Oldukları Lise Alanları-2019

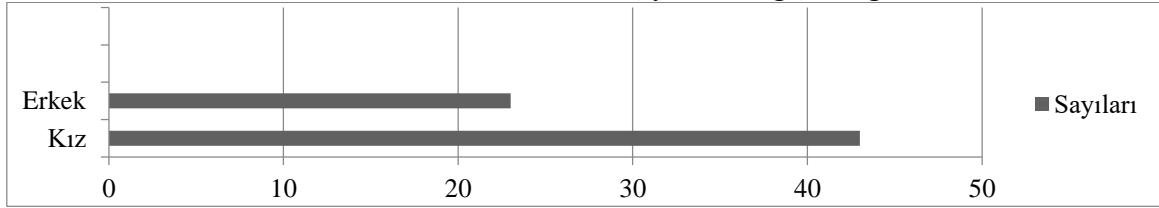
Lise Alanları	Yerleşen Sayısı	% Oranları
Acil Sağlık Hizmetleri	9	%14,5
Hemşirelik-Ebelik-Sağlık Me.	5	%8,1
Sağlık Hizmetleri	31	%50
Tıbbi Laboratuvar	1	%1,6
Fen Bilimleri	3	%4,8
Türkçe Matematik	3	%4,8
Alan Ayrımı Olmayan	8	%12,9
Bilişim Teknolojileri	1	%1,6
İmam Hatip	1	%1,6
Toplam	62	%100

2019 yılında da tıpkı 2017 ve 2018 yıllarında da olduğu gibi yüksek oranda meslek sağlık lisesi grubundaki mesleki ve teknik meslek liselerinden mezunlar Denizci Sağlığı programını tercih ettikleri saptanmıştır. Bunun yanında YÖKSİS 10.03.2020 verilerine göre bölümden 2 öğrenci 2019 tarihinde Ek Madde 1 ile başka bir üniversiteye bölüm değişikliği yaparak yatay geçiş yapmış olduğu saptanmıştır. Denizci Sağlığı Programı mezunları DGS'de **2019 yılında 3204 lisans alan kodlu** Hemşirelik ve **3205 lisans alan kodlu** Hemşirelik ve Sağlık Hizmetleri lisans

programlarını tercih ederek lisans programlarına geçiş yapabilmektedirler. Denizci Sağlığı programı önlisans mezunları 9522 alan kodu ile 3204 Lisans alan kodlu hemşirelik lisans programlarını tercih edebilmektedirler.

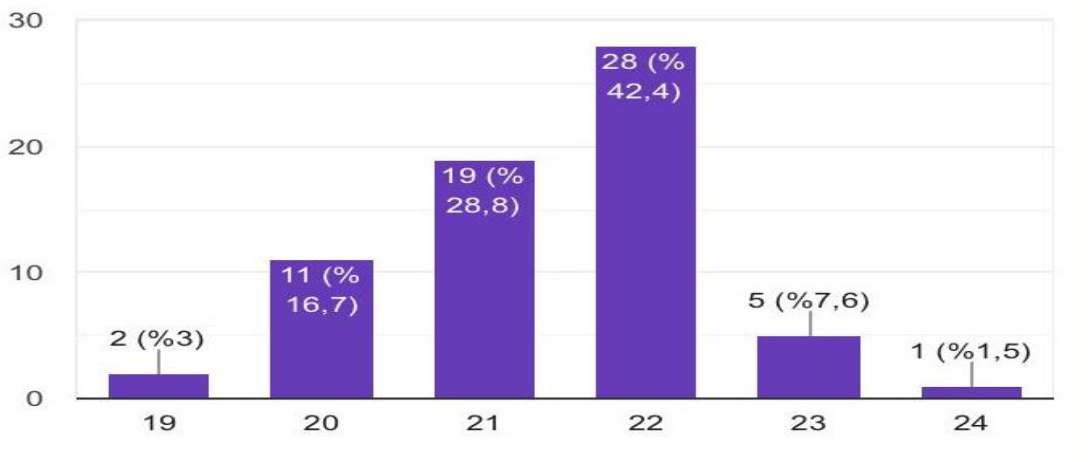
Denizci Sağlığı programından mezun ve mezun olabilecek durumdaki tüm bireylerden ankete katılanların cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında, katılımcılardan %65,2'i kız ve %34,8'si erkeklerden oluşmuştur. Katılımcılardan 43'ü kız ve 23'ü erkek olduğu saptanmıştır (Şekil 9).

Şekil 9. Ankete katılanların cinsiyetlerine göre dağılımı

Ankete katılanların yaşları arasındaki dağılımlarına bakıldığında %42,4 oranında 22 yaşında, %28,8 oranında 21, %16,7 oranında 20, %7,6 oranında 23, %3 oranında 19, %1,5 oranında 24 yaşlarında oldukları saptanmıştır (Şekil 10).

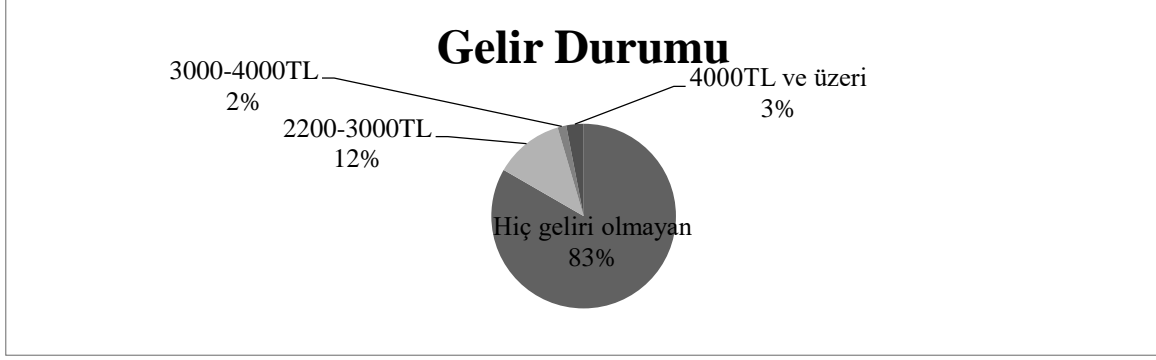
Şekil 10. Ankete katılanların yaşlarına göre dağılımı

Denizci Sağlığı Programının yeni olması ve gelecek vaat ettiğinden genellikle gençler tarafından tercih edildiği belirlenmiştir. Katılımcılar mesleği seçmelerindeki etken neden denizci ülke olmamız nedeniyle denizlerin büyük bir gelecek ümidi vermekte ve özgür bir çalışma imkânı sunduğundan dolayı gençler tarafından tercih edilmektedir.

Ankete katılanların tamamı (%100) bekâr olduğu ve %83 oranında mezun ve mezun olabilecek durumdakilerin hiç geliri olmadığı ve %12 oranında ise asgari ücret sınırları içerisinde 2200-3000 TL arasında gelirlerinin olduğu ve %3 oranında 4000 TL ve fazlası ve %2 oranında da 3000-4000 TL arasında geliri olduğu saptanmıştır (Şekil 11).

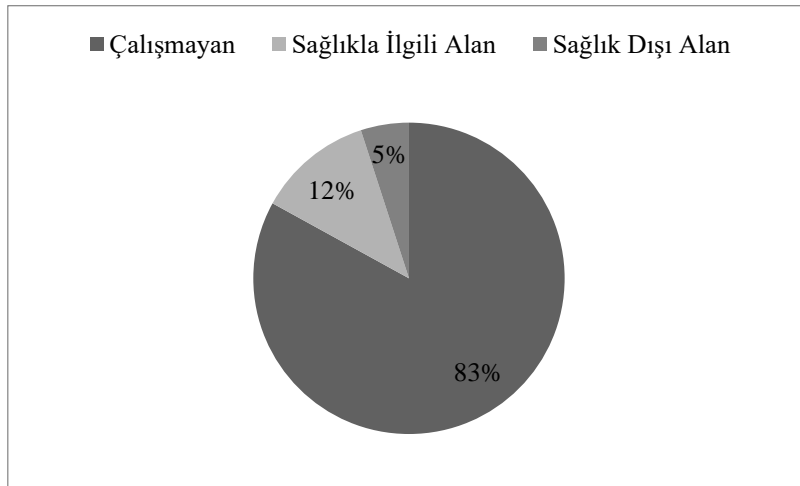
Şekil 11. Ankete katılanların Gelir Dağılımı

Denizci Sağlığı Programı mezun ve mezun olacak toplamda 66 kişi katılımcılardan sadece 1 mezun denizcilik şirketinde sektörle ilgili çalıştığı, çalışanın şirkette satın alma departmanında çalıştığı tespit edilmiştir. Çalışanlardan %5 oranında sağlık sektörü dışında ve %12 oranında ise sağlık sektörü ile ilgili çalışmakta oldukları saptanmıştır (Şekil 12).

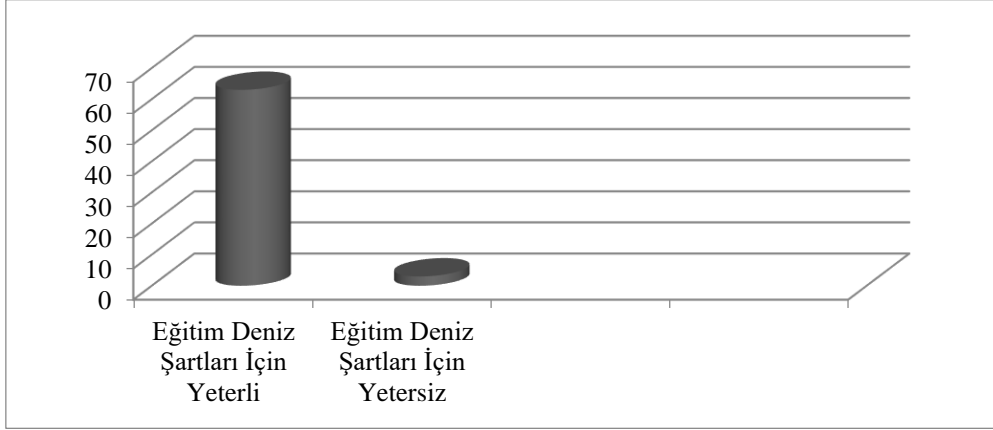
Denizci Sağlığı programı mezun ve mezun olacakların %73'ü DGS, lisans tamamlama veya diğer bir şekilde eğitimlerine devam etmediklerini ve etmeyeceklerini, %6 oranında DGS, lisans tamamlama veya diğer bir şekilde eğitimlerine devam etmekte oldukları ve hemşirelik ile fizyoterapi bölümü okuduklarını, %15 oranında DGS, lisans tamamlama veya diğer bir şekilde eğitimlerine devam etme niyetinde olduklarını, 1 kişi iş imkanı olmadığından dolayı yeniden bir sağlık ön lisans programı okuyacağını, %5 oranında da mezun olduktan sonra iş olanağı olmadığından dolayı lise mezuniyetinden kaynaklı hakları kaybetmemek için mezun olmayıp bazı derslerini bırakacağını belirtmişlerdir.

Şekil 12. Denizci Sağlığı Mezunları Çalışma Alanları

Alınan eğitimin deniz şartlarında yeterliliği ile ilgili sorulan soruya %95 oranında yeterli olduğu, %5 oranında yeterli olmadığını belirtmişlerdir (Şekil 13). Yeterli olmamasını nedenini liseden sağlık çıkışlı olmayan mezunların 2 yıllık bir eğitimle sağlık açısından yeterli bilgi ile donatılamayacaklarından dolayı eğitimi deniz şartları için yeterli bulmamışlardır.

Şekil 13. Eğitimin Deniz Şartları Açısından Değerlendirilmesi

Katılımcılara neden Denizci Sağlığı programını seçtikleri ile ilgili olarak sorulan soruya tamamı (%100), ülkemizdeki sağlık sektöründe sağlık temalı okulları bitirdikleri halde işsizliğin sektörde yoğun olması nedeniyle bölümü geleceği olan, önü açık gördüklerinden, ayrıca denizi ve denizde çalışmayı sevdiğlerinden ve ayrıca yeni bir bölüm olması, kolaylıkla iş bulacaklarını ve daha özgür bir çalışma alanı olduğunu düşündüklerinden Denizci Sağlığı programını seçtiklerini belirtmişlerdir.

Mezunlar ve mezun olacaklar istihdam koşulları ile ilgili olarak olumsuz görüşlerini belirtmişlerdir. Hemen hemen hepsi bölümü bitirdikten sonra hayal kırıklığı yaşadıklarını ve iş olanaklarını olmadığını söylemişlerdir. Üç tarafı denizle çevrili ülkemizde ihtiyaç da olduğu düşünülen Denizci Sağlığı programı mezunlarının sektörde iş bulamamalarına bir anlam vermemekte ve yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bunun yanında katılımcılar, Denizci Sağlığı bölümünün ülkemiz için gerekli olduğunu ve üç tarafı denizle çevrili mavi vatan denen denizler ve okyanuslarda her zaman kendilerine ihtiyaç olduğunu ve yakın zamanda özledikleri iş imkânlarına kavuşacakları inancında olduklarını belirtmişlerdir.

TARTIŞMA

Ulaştırma Altyapı Bakanlığı 2018 yılı verilerine göre Türkiye’de aktif zabitan olarak 47310 kişi ve aktif tayfa olarak 71229 kişi ve toplamda gemiadamı olarak 116539 kişi 2019 verilerine bakıldığında ise 39899 aktif zabitan ve 93244 aktif tayfa toplamda 133143 gemiadamına yükseldiği, ayrıca 2020 yılından itibaren gemiadamı talebinin artacağı tahmin edilmektedir (2,16). TÜİK verilerine göre 30878 balıkçı bulunmaktadır (3).

1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) denizci ve balıkçıların sağlık koşullarını içeren en temel uluslararası normdur. Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Gıda ve Tarım Örgütü (FAO),

Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde denizciler ve balıkçılarla ilgili olarak özel uzmanlaşmış ajanslarıdır. Başlangıçta bireysel olarak IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), ILO, WHO ve FAO gibi uluslararası kuruluşlar tarafından denizciler ve balıkçılarla ilgili bazı adımlar atılmıştır. Daha sonraları balıkçı gemileri ve deniz ticaret gemilerinde çalışan balıkçı ve gemiadamları ilgili konuların sadece başlı başına IMO, WHO, ILO veya FAO organizasyonlarının konusu olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenlerle bu uluslararası kuruluşlar bir araya gelerek IMO, ILO ve FAO olarak 3 taraflı iş birliği ile konuları ele almışlardır. ILO'nun amacı tüm dünyada işçilerin çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesidir. Bu amaca ulaşmak için küresel bazda standartlar geliştirir. Gemiadamları ve balıkçılar içinde sektörel bazda çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için kurallar ortaya koymuştur. Bunlardan birisi olan ve süper konvansiyon olarak da adlandırılan Deniz Çalışanları Konvansiyonu (2006)'dur (4). Bu konvansiyon gemiadamlarının sağlık koşulları ile ilgili en önemli konvansiyondur. Bu konvansiyon SOLAS, MARPOL, STCW gibi temel konvansiyonlar arasında temel bir konvansiyon olarak yerini almıştır.

Bunun yanında büyük ve küçük ölçekli balıkçı gemilerinde çalışan balıkçıların sağlık koşulları ile ilgili IMO ve IMO ile beraber ILO ve FAO üçlü çalışma grubu olarak beraber balıkçı gemilerinde çalışanların sağlık koşullarını düzenleyen kurallar ortaya koymuşlardır (5-8). IMO tarafından yayımlanan STCW ve STCW-F konvansiyonlarının gemiadamları ve balıkçıların sağlık standartları ve koşullarını belirlemesi açısından bu sözleşmeler de göstermektedir ki Denizci Sağlığına dünyada olduğu gibi ülkemizde de ihtiyaç olduğu ortadadır (9-11).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Avrupa Birliği (EU), Uluslararası Taşımacılık Çalışanları Federasyonu (ITF) gibi kuruluşlar ve organizasyonlar için bir dizi rehber ve düzenlemeleri yapmaktadırlar. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ile beraber IMO, ILO ticaret gemileri ve balıkçı gemileri için denizci sağlık rehberi yayımlamışlardır (12).

Ülkemizde ise Denizci Sağlığı açısından İSG ile ilgili olması nedeniyle bugünkü yetki ve sorumluluk T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığındadır. Bunun yanında çalışanların meslek hastalıklarıyla ilgili konularda Sağlık Bakanlığı yetkili ve sorumludur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Denizci Sağlığı ve İSG ile ilgili yetki ve sorumlulukları bulunan diğer bakanlıklardır. Bunun yanında, TÜİK, İşçi ve işveren konfederasyonları, sendikalar, TMMOB, TOBB, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, TTB ve diğer sivil toplum örgütleri Denizci Sağlığı ve İSG ile ilgilidir.

Ülkemizde, birincil olarak çalışanların sağlığı ile ilgili 1982 yılı T.C. Anayasasında çalışma hayatının çeşitli alanlarını düzenleyen 20 kadar maddesi bulunmaktadır. Bunlar çalışma hakkı ve yükümlülükleri, sendika kurma, sosyal güvenlik hakkı vb. Anayasamızın bazı maddeleri doğrudan çalışanların sağlığı ile ilgilidir. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 6331 sayılı İSG Kanunu yayınlanmasının ardından İSG mevzuatı ile ilgili proaktif bir yaklaşım temelinde ikincil mevzuat faaliyetleri olarak bir dizi düzenleme ve tebliğ yayınlanmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu'nda ayrıca İSG konusunda bir bölümü mevcut olup, 13 maddeden oluşmaktadır. 4857 sayılı İş Kanununun İSG ile ilgili tüm hükümleri 6331 sayılı yasa ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun yanında 854 sayılı Deniz İş Kanununun da İSG ile ilgili hükümleri mevcut olmasına rağmen tüm İSG ile ilgili yayın ve çalışmalarda, bu yasal düzenleme yokmuş gibi hiç bahsedilmemektedir. Tüm bu yasal düzenlemelerde göstermektedir ki, üç tarafı denizlerle çevrili olması gölleri ve nehirleriyle ülkemiz açısından Denizci Sağlığı hayati bir öneme haizdir. Bunun yanında 164 sayılı Gemiadamlarının Sağlığının Korunması ve Tıbbi Bakımına ilişkin Sözleşme [C 164 -Health Protection and Medical Care(Seafarer) Convention, 1987(No.164)] (13). Bu uluslararası düzenleme ülkemiz tarafından kabul edilmiş ve 4945 sayılı kanun olarak iç hukukumuzda yerini almıştır. 22 Temmuz 2003 tarih ve 25176 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır (14). Denizciler arasında deniz tutma olayı sıkça rastlandığından deniz tutuma araştırmaları için kurulan birim, daha sonraları deniz tıbbi araştırmalarına duyulan ihtiyaç nedeniyle Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde ismi deniz tutma araştırma merkezi ismini değiştirerek Deniz Tıbbi Eğitim ve Araştırma Merkezi olmuştur. Diğer taraftan ülkemizde kuruluş amacı liman, kıyı ve bayrak devleti olan Türkiye'nin limanlarındaki gemiler ve Türk boğazlarından geçen gemilerin bulaşıcı hastalıkların karantinaya alınması olan Sağlık Bakanlığına bağlı Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğünün önemi 1936 tarihinde imzalanan Montreux'de Boğazlar Rejimi Hakkındaki Antlaşma ile artmıştır (15). Ulusal ve uluslararası düzenleme ve kurallara bakıldığında tıp biliminde yeni bir branş olarak deniz tıbbi çok önceleri yerini almış olmasına rağmen ülkemizde tanınmadığı saptanmıştır.

2017 yılında Sağlık Bilimleri Üniversitesi (İstanbul)'nde kurulan Denizci Sağlığı Programı ve Deniz Tıbbi Araştırma Uygulama Merkezi ile dünya ile aynı düzeyde deniz tıbbi eğitim ve araştırma, uygulama faaliyetleri başlatılmıştır. Türkiye'nin ilk sağlık temalı üniversitesi olan Sağlık Bilimleri Üniversitesi (İstanbul) ilk Denizci Sağlığı programı mezunlarını 2019 yılında vermiştir. Denizci Sağlığı Programının gelecek vaat ettiğini gören hem erkek ve hem kız adayların tercih ettiği saptanmıştır. 28 mezun ve 2020 yılında mezun olabilecek 38 öğrencinin tümünün genç ve 19-24 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Ancak 66 katılımcı aldıkları

eğitimin kalitesi ve eğitimleri esnasında gerek Hudud Sahiller ve Sağlık Genel Müdürlüğü, sağlık ve acil merkezleri, tele sağlık ve gerekse hastanelerde yapmış oldukları eğitimler ve uygulamalarda Denizci Sağlığı teknikerliğinin önemi ve ihtiyacını görmüşlerdir. Bu motivasyon ve denizcilik sektörünün dinamikleri öğrencilere olumlu yansımış ve 2019 yılında henüz yeni kurulan Denizci Sağlığı Programı ilk mezunlarından birisi Hamidiye Sağlık Hizmetleri MYO'nun okul birincisi olmuştur. Ancak mezuniyetlerinde öğrenciler sektörel bazda ihtiyaç olmasına rağmen hak ettikleri iş imkânlarına sahip olamadıkları tespit edilmiştir. Sadece tek mezunun denizcilik sektöründe çalışmakta olduğu saptanmıştır. Bu denli önemli bir programın mezunlarından gerektiği gibi faydalanılamaması ve iş imkânlarının sınırlılığı beraberinde katılımcıların hayal kırıklıklarına neden olduğu belirlenmiştir (23,24).

Türk bayraklı gemilerde gemiadamlarının yeterliliği ve sayıları ile ilgili yasal düzenlemeler incelendiğinde, 26.08.1986 tarih ve 19203 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 10/07/1986 tarih ve 86/10808 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Gemi Adamları Yeterliği ve Sayısı Hakkında Tüzük ve bu tüzük öncesi de tüzüklerle düzenlenmiştir (17). 2007 yılında yürürlükten kaldırılan 86/10808 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Gemi Adamları Yeterliği ve Sayısı Hakkında Tüzük ve önceki tarihlerdeki tüzüklerde yardımcı zabit olarak adlandırılan doktor, sağlık memuru ve hemşire gibi sağlık personellerinin gemilerde zorunlu olarak bulundurulması ile ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler olmamasına rağmen, 1997 yılına kadar Türk bayraklı uluslararası sefer yapan gemilerde sağlık zabiti ve gemi doktoru dediğimiz yardımcı zabit olarak adlandırılan denizcilerin sağlığı ile ilgili personeller gemilerde bulundurulmaktaydı. Gemiadamlarının yeterliği ve sayısının tüzüklerle düzenlenmesi sonrasında 06.09.1989 tarih ve 20274 sayılı Resmî Gazete ile Gemi Adamları Yönetmeliği ile tüzük normundan yönetmelik normu ile düzenlenmiştir (18). Gemilerde yardımcı zabit olarak belirlenmiş olan doktor, sağlık memuru ve hemşire gibi sağlık personelleri gemi adamlarının yeterliği ve sayısı ile ilgili tüzük ve daha sonraki gemiadamları yönetmeliklerinde yerini almasına rağmen uygulamada 1997 yılına kadar yolcu gemilerinde doktor, sağlık memuru ve hemşire unvanlarındaki sağlık personelleri bulundurulurken, yük gemilerinde de doktor veya sağlık memurları bulunmaktaydı. 1997'li yıllardan sonra yolcu gemileri hariç sağlık personelleri gemilerden çekilmiştir. Bu durum STCW-95 Konvansiyonun amaç ve içeriğinin iyi anlaşılabilmesi ve yanlış anlama nedenleriyle sağlık personellerinin gemilerde bulundurulmasının zorunlu olmadığı gibi bir sonucu doğurmuştur. Gemilerde bulundurulan sağlık personellerinin gemilerde bulundurmaktan imtina edilmesinin nedeni STCW-95 sözleşmesinde geçen gemiadamlarının alması gerekli asgari eğitimlerde sağlıkla ilgili ilk yardım ve gemide tıbbi bakım eğitimleri olduğu düşünülmektedir. STCW-95

Konvansiyonundan sonra gemilerde bulundurulan sağlık personellerinin yerini gemide tıbbi bakım eğitimi almış gemide bulunan zabıtlardan birisi almıştır. 90'lı yıllardaki özelleştirme rüzgârı ile kamunun elinde bulunan denizcilik şirketleri süratle özelleşmesi de sağlık personellerinin gemilerde bulundurulma durumlarını olumsuz etkilemiştir. Zira özelleştirmeler sonucu gemilerde sadece sağlık çalışanları değil diğer gemiadamları da işlerini kaybetmişlerdir. Gemiler asgari gemiadamı donatım belgelerine göre donatılmaktadırlar. Ancak bu donatım belgesi asgari emniyetli personel donatımı olmaktan öteye gitmiş ve bu belgede belirtilenlerden hariç hiçbir personel gemide çalıştırılmamış ve asgari donatım belgesinden gemi adamı indirimleri özelleştirilen kamu gemilerini alan şirketler tarafından talep edilmiştir.

Bu süreçte Gemiadamları Yönetmeliği 18.04.1992 tarih ve 21203 sayılı, 30.01.1997 tarih ve 22893 sayılı, 31.07.2002 tarih ve 24832 sayılı ve 10.02.2018 tarih ve 30328 sayılı Resmî Gazetelerde yayımlanarak yenilenmiştir. Bu değişimlerin nedeni sürekli olarak bu düzenlemelerin dava sonucu iptalleri ve birçok mağdur yaratmasıdır (19-22).

SONUÇ

Denizci Sağlığı programı mezunlarının denizcilik sektöründe kamu, özel ve askeri alanda çalışma imkânları bulunmasına rağmen işsiz kalmaları veya yetişmiş insanların meslekleri harici çalışmaları insan kaynaklarının etkin kullanılmaması, ekonomik, zaman kaybı ve kaynakların heba edilmesidir. Denizcilik sektöründe Denizci Sağlığı mezunlarının çalışabileceği birimler genel olarak; özel sektörde, yük ve yolcu gemileri, denizcilik işletmelerinde İSG ve ISM birimlerinde, denizci sağlık merkezleri ve hastanelerde, Yüksek süratli yolcu ve yük gemileri bulunan şirketlerde, denizcilik acenta, stevedor, forwarder, kılavuzluk ve romorkaj hizmetleri sunan şirketlerinde, kamu kurumları ve belediyelerde yolcu ve yük taşımacılığı yapan gemileri bulunan şirketlerde, deniz hizmeti sağlayan kamu kurumlarında, Hudut ve Sağlık Genel Müdürlüğü'nde, idarelerde, tele sağlık hizmetlerinde, askeri yüzer birliklerde ve üniversite, deniz tıbbı araştırma ve uygulama merkezlerinde çalışabilecek yeterliliktedirler.

Denizci Sağlığı Programı mezunları sadece kamuda KPSS ile atanabilecekleri bir yer hayal etmektedirler. Ancak çalışabilecekleri yerlerin daha çok sayıda olduğu saptanmıştır. Mezunlar sadece kamuda KPSS ile atanma dışında özel sektörde de çalışma imkânlarını zorlamalıdır. Ancak Denizci Sağlığı Programı mezunlarının kamuda Hudut Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü'ne ve diğer hizmet gemileri bulunan kamu kurumlarına KPSS ile atamalarının yapılabilmesi için yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Türkiye, bir yarımada olarak üç tarafı dört deniz, Karadeniz, Marmara ve Ege Denizi, Akdeniz ile çevrili bir ülke, göller, göletler, nehirler ve iç suyolları ile denizcilik potansiyeli yüksek ve denizci ülke olarak Deniz Sağlıkçılarına her zaman ve koşulda ihtiyacı bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

1. IRENA, Navigating to a renewable future: Solutions for decarbonising shipping, Preliminary findings, International Renewable Energy Agency, Abu Dhabi; 2019, https://irena.org//media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Sep/IRENA_Renewable_Shipping_Sep_2019.pdf [Cited 2020 June].
2. UAB, Denizcilik, Sektörel Büyüklükler, Politika ve Düzenlemeler, Proje ve Faaliyetler, Uluslararası İlişkiler, İşletme Faaliyetleri, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Ankara; 2018, <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/denizcilik/denizcilik.pdf> [Cited 2020 June].
3. TÜİK (2020), Veritabanları, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, <http://www.tuik.gov.tr/Start.do> [Cited 2020 June].
4. ILO (2006), Maritime Labour Convention, International Labour Organization, Geneva, 112pp.
5. IMO (2006a), Code of Safety for Fishermen and Fishing Vessel 2005, Part A, Safety and Health Practice, IMO, London, 2006, 252pp.
6. IMO (2006b), Code of Safety for Fishermen and Fishing Vessel 2005, Part B, Safety and Health Requirements for the Construction and Equipment for Fishing Vessels, IMO, London, 2006, 197pp.
7. IMO (2006c), Voluntary Guidelines for the Design, Construction and Equipment of Small Fishing Vessels 2005, IMO, London, 2006c, 134pp.
8. IMO (2012), FAO/IMO/ILO,2012, Safety Recommendations for Decked Fishing Vessels of Less than 12 metres in Length and Undecked Fishing Vessels, FAO, Rome, 2012, 254pp.
9. James Scott MD, FACEP, Raymond Lucas MD, Randy Snoots RN, EMT. (1997) Maritime Medicine, Emergency Medicine Clinics of North America, Volume 15, Issue 1, 241-249, [https://doi.org/10.1016/S0733-8627\(05\)70293-5](https://doi.org/10.1016/S0733-8627(05)70293-5).
10. IMO (2018), STCW, Including 2010 Manila Amendments, International Maritime Organization, 2018, London.
11. IMO (1996) STCW-F 95, STCW-F Convention, , International Maritime Organization, 1996, London.
12. WHO (2007), International Medical Guide For Ships Including the ship's medicine chest, ILO, IMO, WHO, 3 rd Edition, Geneva, 469pp.
13. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C164 [Cited 2020 June].
14. Gemiadamlarının Sağlığının Korunması ve Tıbbî Bakımına İlişkin 164 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, Kanun No.4945, 22 Temmuz 2003 tarih ve 25176 sayılı RG.
15. Açıkgöz, R.(2007) Türkiye'nin Bayrak ve Liman Devleti olarak Yükümlülükleri Yerine Getirmesi ve Etkinliğinin Sağlanması Modeli, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 126pp.
16. UAB (2019) Ulaşan ve Erişen Türkiye, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2019, 834s.

17. 26.08.1986 tarih ve 19203 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 10/07/1986 tarih ve 86/10808 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Gemi Adamları Yeterliği ve Sayısı Hakkında Tüzük.
18. 06.09.1989 tarih ve 20274 sayılı Resmî Gazete yayımlanan Gemi Adamları Yönetmeliği.
19. 18.04.1992 tarih ve 21203 sayılı Resmî Gazete yayımlanan Gemiadamları Yönetmeliği.
20. 30.01.1997 tarih ve 22893 sayılı Resmî Gazete yayımlanan Gemiadamları Yönetmeliği.
21. 31.07.2002 tarih ve 24832 sayılı Resmî Gazete yayımlanan Gemiadamları Yönetmeliği.
22. 10.02.2018 tarih ve 30328 sayılı Resmî Gazete yayımlanan Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği.
23. <https://www.sbu.edu.tr/tr/akademik/merkezler/deniz-tibbi-aum> [cited 2020 June].
24. <http://shmyo.sbu.edu.tr/Akademik/DenizciSagligiProgrami> [cited 2020 June].